

Memorator

**Limba română
pentru clasele 5-8 și
Evaluarea Națională**

NICULESCU

Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române, ediția a II-a, revizuită și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005

Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație, Ediția a V-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1995

Avram, Mioara, *Gramatica pentru toți*, Editura Humanitas, București, 1997

Brâncuș, Grigore, Saramandu, Manuela, *Gramatica limbii române. I. Morfologia*, Editura Credis, București, 2006

Groza, Liviu, *Elemente de lexicologie*, Editura Humanitas, București, 2004

Hristea, Theodor, *Sinteze de limba română*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1984

Pănă-Dindelegan, Gabriela, *Teorie și analiză gramaticală*, Editura Coresi, București, 1992

Pănă-Dindelegan, Gabriela, *Elemente de gramatică*, Editura Humanitas, București, 2003

CUPRINS

ARGUMENT.....	5
Capitolul I. FONETICA.....	7
Capitolul II. VOCABULARUL	13
Mijloace de îmbogățire a vocabularului.....	16
Capitolul III. SEMANTICA	24
Sinonimia.....	24
Antonimia.....	26
Omonimia	27
Polisemantismul	28
Paronimia	30
Capitolul IV. SEMNELE DE PUNCTUAȚIE ȘI DE ORTOGRAFIE	32
Capitolul V. MORFOLOGIA	38
Substantivul	40
Locuțiunile substantivale.....	48
Articolul.....	48
Pronumele	53
Pronumele personal.....	53
Pronumele personal de politețe	55
Pronumele reflexiv.....	55

Pronumele și adjectivul pronominal posesiv	56
Pronumele și adjectivul pronominal demonstrativ	57
Pronumele și adjectivul pronominal interogativ	60
Pronumele și adjectivul pronominal relativ	61
Pronumele și adjectivul pronominal nehotărât	61
Pronumele și adjectivul pronominal negativ	62
Pronumele și adjectivul pronominal de întărire	63
Adjectivul	68
Locuțiunile adjectivale	72
Numeralul	72
Numeralul cardinal	73
Numeralul ordinal	74
Numeralul colectiv	74
Numeralul fracționar	75
Numeralul multiplicativ	75
Numeralul distributiv	76
Numeralul adverbial	76
Verbul	77
Modurile personale	79
Modul indicativ	79
Modul conjunctiv	84
Modul condițional-optativ	86
Modul imperativ	87
Modurile nepersonale	87
Modul infinitiv	87
Modul gerunziu	88
Modul participiu	88
Modul supin	89
Locuțiunile verbale	89

Verbele predicative/nepredicative	90
Verbele personale/impersonale/nepersonale	91
Verbele regulate/neregulate	93
Verbele tranzitive/intranzitive	93
Diateza verbului	94
Diateza activă	94
Diateza pasivă	95
Diateza reflexivă	96
Diateza activ-pronominală	98
Adverbul	101
Locuțiunile adverbiale	101
Adverbele predicative. Locuțiunile adverbiale predicative	103
Gradele de comparație ale adverbilor	104
Prepoziția	105
Locuțiunile prepoziționale	106
Conjunția	106
Locuțiunile conjuncționale	107
Interjecția	108
Capitolul VI. RELAȚII SINTACTICE. TIPURI DE RELAȚII SINTACTICE ÎN PROPOZIȚIE ȘI ÎN FRAZĂ	110
Coordonarea	110
Subordonarea	112
Interdependența	113
Apoziționarea	113
Incidenta	114
Capitolul VII. SINTAXA PROPOZIȚIEI ȘI A FRAZEI	115
Expansiunea	117
Contragerea	119

Părțile de propoziție	121
Subiectul	121
Predicatul	124
<i>Predicatul verbal</i>	124
<i>Predicatul nominal</i>	125
Atributul	130
Complementul direct	132
Complementul indirect	134
Complementul de agent	136
Complementul circumstanțial de loc	137
Complementul circumstanțial de timp	139
Complementul circumstanțial de mod	141
Complementul circumstanțial de cauză	143
Complementul circumstanțial de scop	145
Sintaxa frazei	147
Propoziția subordonată predicativă	149
Propoziția subordonată subiectivă	150
Propoziția subordonată atributivă	153
Propoziția subordonată completivă directă	155
Propoziția subordonată completivă indirectă	157
Propoziția subordonată circumstanțială de loc	159
Propoziția subordonată circumstanțială de timp (temporală)	161
Propoziția subordonată circumstanțială de mod (modală)	163
Propoziția subordonată circumstanțială de cauză (cauzală)	164
Propoziția subordonată circumstanțială de scop (finală)	166
Propoziția subordonată circumstanțială consecutivă	167
Propoziția subordonată circumstanțială condițională	169
Propoziția subordonată circumstanțială concesivă	170
BIBLIOGRAFIE	172

Capitolul I FONETICA

Fonetica reprezintă disciplina care se ocupă cu studiul sunetelor. În funcție de interesul pentru factorii implicați în comunicare, emițător sau receptor, distingem:

- **Fonetica articulatorie**, interesată de aparatul fonator (coardele vocale), fiziologia articulației, caracteristicile articulatorii ale sunetelor;
- **Fonetica acustică**, interesată de aparatul receptor (urechea), fiziologia audii, caracteristicile acustice ale sunetelor.

Sunetul este o vibrație a aerului care poate fi înregistrată de ureche.

Sunetele au anumite proprietăți care le diferențiază: înălțime, durată, timbru, intensitate. Sunetele se clasifică în **vocale** și **consoane**.

Vocalele reprezintă sunete deschise, muzicale, în cazul cărora unda sonoră este regulată, periodică, iar curentul de aer iese liber, fără obstacole. În limba română există **7 vocale**: *a, e, i, o, u, ă, î (â)*. Acestea au următoarele proprietăți:

- sunt sonore;
- comportă accent;
- sunt centri silabici.

Vocalele se clasifică în funcție de câteva criterii specifice:

- **După locul de articulare**:
 - anterioare (*e, î*);
 - centrale (*a*);
 - posterioare (*o, u, ă, î*).

► După **gradul deschiderii maxilarului**:

- deschise (*a*);
- semideschise (*e, ă, u*);
- închise (*i, î/â, o*).

► După **labialitate/rotunjime**: labiale (*o, u*).

Consoanele reprezintă sunete în cazul cărora articularea este însoțită de zgomote, curentul de aer neieșind liber. În limba română sunt **22 de consoane**: *b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, ș, ț, t, v, z, k, g*. Acestea au următoarele proprietăți:

- nu formează silabă singure;
- nu comportă accent;
- sunt surde sau sonore (depind sau nu de vibrațiile coardelor vocale).

Consoanele se clasifică în funcție de câteva criterii specifice:

- După **modul de articulare** (felul în care organele articulatorii creează obstacole în calea aerului, determinând fie întreruperea lui, fie îngustarea spațiului de trecere):
- ocluzive/explozive (*p/b, t/d, k/g*);
 - semiocluzive/africate (*t, c, g*);
 - constrictive/fricative (*f/v, s/y, ș/j*).

► După **locul de articulare**:

- bilabiale (*p, b*);
- labio-dentale (*f, v*);
- dentale (*t, d, s, z*);
- prepalatale (*c, g*);
- palatale (*k, g*);
- velare/postpalatale (*k, g*);
- laringale (*h*).

► După **sonoritate**:

- sonore (la articularea lor coardele vocale vibrează: *b, v, d, z, g, g*);
- surde (*p, t, f, k*).

Sonantele (*m, n, l, r*) reprezintă o categorie aparte de sunete, din cauza apropierii lor atât de vocale, cât și de consoane. Acestea au următoarele proprietăți:

- zgomot slab la articulare (apropiate de consoane);
- nu formează centru silabic și nu comportă accent (apropiate de consoane);
- predomină tonurile muzicale (apropiate de vocale);
- sunt însoțite de vibrații la pronunțare (apropiate de vocale).

Vocalele se clasifică, la rândul lor, în:

► **Vocale pline** (plenisone): *a, ă, î/â*;

► **Semivocale** (sunete vocalice care nu pot constitui centru silabic): *e, i, o, u*.

! **Observație**: *e, i, o, u* pot fi și vocale plenisone când:

- formează singure silabă: *o-ma-giu*;
- sunt singurele vocale în silabă alături de consoane: *co-joc*;
- în diftongi, când sunt accentuate: *ie-pu-re*.

Silaba reprezintă o vocală sau un grup de sunete în care se află obligatoriu o vocală, rostite într-un singur efort respirator.

După numărul de silabe constitutive, un cuvânt poate fi:

► **monosilabic** (alcătuit dintr-o singură silabă);

Exemple: *im; cal; parc; gen; stern*.

sau

► **plurisilabic** (alcătuit din mai multe silabe).

Exemple: *ba-ie; ca-să; ma-și-nă-ri-e*.

! **Observație**: O silabă trebuie să conțină cel puțin o vocală plină.

Diftongul reprezintă un grup de sunete alcătuit dintr-o vocală și o semivocală, rostite în aceeași silabă.

Exemple: *sea-mă; te-meî; iar-nă; toam-nă* etc.

După succesiunea vocală – semivocală, diftongii se clasifică în:

► **diftongi ascendenți** (semivocală + vocală);

Exemple: *cea-ră; ie-pu-re; oa-meni*.

► **diftongi descendenți** (vocală + semivocală);

Exemple: *răi; lă-măi*.

Triftongul reprezintă un grup de sunete alcătuit dintr-o vocală și două semivocale, rostite în aceeași silabă.

Exemple: *ve-deai; as-cun-deau*.

După succesiunea vocală – semivocală, triftongii se ordonează astfel:

a. semivocală + vocală + semivocală: *în-do-iau*;

b. semivocală + semivocală + vocală: *cioa-ră*.

Hiatul reprezintă succesiunea de două vocale plenisonice, în silabe sau cuvinte diferite.

Exemple: *al-co-ol; zo-o-log; mu-ze-o-log*.

Accentul reprezintă pronunțarea mai intensă a unui sunet dintr-un cuvânt. Există situații în care accentul are caracter distinctiv, în sensul în care deosebește omografe (dar neomofone).

Exemple: *bărem* (adverb) – *barēm* (substantiv); *vesélă* (substantiv) – *véselă* (adjectiv) etc.

Tipuri de accent:

► **oxiton:** pe ultima silabă;

► **paroxiton:** pe penultima silabă;

► **proparoxiton:** pe antepenultima silabă.

! **Observație:** Dacă în alte limbi (franceză, maghiară spre exemplu) accentul este fix, în limba română acesta este liber, putându-se marca în diferite poziții.

Reguli de despărțire în silabe

1. O consoană intervocalică trece la silaba următoare.

Exemple: *ca-să; ma-să; la-mă*.

2. Două consoane intervocalice se despart în silabe diferite.

Exemple: *con-te; cas-că; mus-că; lam-pă*.

Excepție fac grupurile de consoane în care a doua consoană este

/ sau r.

Exemple: *ta-cla; sfe-clă; sa-cru*.

3. Trei sau mai multe consoane intervocalice se despart în silabe diferite astfel: prima consoană rămâne în silaba anterioară, următoarele consoane trec în a doua silabă.

Exemple: *cus-cru; as-pru; de-zas-tru*.

Excepție fac grupurile de consoane: *lpt, mpt, nct, rct, rtf, stm, ndh*.

Exemple: *sculp-tu-ră; somp-tu-os*.

! **Observație 1:** Conform DOOM 2, pentru cuvintele formate prin derivare cu prefixe trebuie să admitem două posibilități de despărțire în silabe: după pronunțare și după structură.

! **Observație 2:** DOOM 2 păstrează interdicția de a menține la sfârșit sau la început de rând o secvență care nu este silabă, excepție făcând grupurile ortografice scrise cu cratimă.

Exemple: *într-un; într-însa* etc.

Grupurile *ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi*

Ce și che reprezintă un sunet când sunt urmate de *a* în aceeași silabă.

Exemple: *ceară; cheamă*.

În celelalte situații, reprezintă două sunete.

Ge și ghe reprezintă un sunet când sunt urmate de *a* sau *o* în aceeași silabă.

Exemple: *geantă; George; gheată; gheață*.

În celelalte situații, reprezintă două sunete.

Exemple: *ghiocel; ghiveci; ger; Gherghina*

Ci, gi, chi, ghi reprezintă un sunet când sunt urmate de *a, o* sau *u* în aceeași silabă.

Exemple: *ciorbă; giuvaer; chiar; chior; ghiol* etc.

Sau când apar la final de cuvânt, cu *i* neaccentuat.

Exemple: *voci; maci; togi; rogi; unchi; unghi* etc.

În toate celelalte situații, reprezintă două sunete.

Exemple: *(a) fugi; (a) lungi* etc.

! **Observație:** Litera *x* notează grupurile consonantice *cs*, respectiv *gz*, ceea ce determină un număr diferit de sunete față de literele cuvintelor.

Exemple: *examen* (*x* notează grupul *gz*) – 6 litere, 7 sunete; *ax* (*x* notează grupul *cs*) – 2 litere, 3 sunete.

Capitolul II VOCABULARUL

Vocabularul/Lexicul reprezintă totalitatea cuvintelor dintr-o limbă.

! **Observație:** Se face distincția între **lexicul comun** (care asigură înțelegerea între vorbitori) și **lexicul specializat** (care cuprinde diverse terminologii specializate).

Vocabularul cuprinde **vocabularul fundamental/fondul principal lexical** și **masa vocabularului**.

Din cele aproximativ **120.000** de cuvinte care alcătuiesc **lexicul limbii române actuale**, **1.500-1.800** alcătuiesc **fondul principal lexical**. Celelalte cuvinte se integrează în **masa vocabularului**.

Vocabularul fundamental al limbii române sau „**vocabularul reprezentativ**” (Marius Sala) se delimitează pe baza unor criterii precum frecvența (cuvintele des folosite), puterea de derivare (puterea de a genera cuvinte noi, cu sufixe și prefixe), bogăția semantică (polisemantism), capacitatea de a exprima noțiuni fundamentale, de a intra în componența locuțiunilor și expresiilor.

Vocabularul fundamental conține:

- cuvinte care denumesc corpul omenesc, părțile acestuia: *cap; mână; picior* etc.;
- locuința, obiecte din locuință: *casă; masă; cuptor; pod; curte* etc.;
- obiecte de îmbrăcăminte și încălțăminte: *cămașă; căciulă; pantaloni* etc.;
- grade de rudenie: *mamă; tată; frate; soră; unchi* etc.;

- termeni religioși: *Dumnezeu; biserică; icoană* etc.;
- alimente și băuturi de primă necesitate: *pâine; apă; lapte; sare; făină* etc.;
- plante, arbori, fructe: *alun; cireș; fag; stejar* etc.;
- animale domestice, sălbatice: *bou; cal; câine; porc; vacă; capră* etc.;
- culori: *alb; negru; roșu; verde* etc.;
- numele zilelor săptămânii și ale anotimpurilor, diviziuni ale timpului: *luni; marți; miercuri; vară; iarnă; oră; zi; an* etc.;
- calități și defecte (exprimate prin adjective): *bun; rău; bătrân; tânăr; frumos; urât; slab; gras* etc.;
- numerele: *unu; doi; trei* etc.;
- adverbe de loc, de timp și de mod: *aici; acolo; acum; atunci; bine; greu* etc.;
- conjuncții, prepoziții: *și, pe, în* etc.;
- verbe copulative, auxiliare: *a fi; a avea; a voi* etc.;
- verbe care exprimă acțiuni obișnuite: *a merge; a dormi; a mânca; a vorbi; a intra; a sta* etc.;
- punctele cardinale: *nord; sud* etc.;
- noțiuni abstracte: *tristețe; copilărie; viață; moarte* etc.

Masa vocabularului cuprinde cuvintele care nu corespund criteriului de a fi cunoscute și folosite de toți vorbitorii.

Masa vocabularului cuprinde:

- arhaisme;
- neologisme;
- regionalisme;
- termeni tehnico-științifici;
- elemente de argou;
- elemente de jargon.

Organizarea vocabularului presupune și stabilirea unui:

► **Vocabular activ** – cuprinde cuvinte întrebuințate în toate împrejurările, unele care asigură comunicarea și înțelegerea, altele variind în funcție de profesie, dar și de alte aspecte sociale, culturale, specifice fiecărui individ.

► **Vocabular pasiv** – cuprinde cuvinte cunoscute și recunoscute, dar neîntrebuințate. Aici se încadrează și terminologii pe care nu le folosește un anumit individ.

Exemple: *a meremțisi; meterhanea* etc.

Aceste cuvinte apar în texte literare, dar nu sunt întrebuințate în limbajul curent.

Cuvântul reprezintă unitatea minimală a vocabularului. Acesta este constituit dintr-o formă (grafică sau sonoră) și un sens.

Exemplu:

casă – **forma grafică**: literele *c, a, s, ă*;

– **forma sonoră**: sunetele (consoane, vocale) *Kasă*;

– **sens**: Clădire care servește drept locuință.

Raportul dintre semnificație și sens

Semnificația reprezintă o valoare stabilă, o imagine generalizatoare, excluzând trăsăturile care diferențiază obiecte.

Sensul reprezintă aducerea în prim-plan a unei însușiri care este cuprinsă în semnificație.

Formarea cuvintelor

Cuvântul de la care se formează alte cuvinte se numește **cuvânt de bază**.

Exemple: *gol-golaș; goliciune; golire; golit; gol* – cuvânt de bază.

Elementul comun al mai multor cuvinte înrudite ca sens se numește **rădăcină/radical**. Ace(a)sta nu se suprapune întotdeauna cuvântului de bază. Explicația este simplă și pornește de la faptul că un cuvânt nou format poate constitui la rândul său cuvânt de bază pentru altele noi.

Astfel, în structura **cânt-a**, **cânt** reprezintă rădăcina. Aceasta este și cuvântul de bază. Dacă, însă, analizăm cuvântul **descânta**, deși rădăcina a rămas aceeași, cuvântul de bază este **descânt**, de la care s-a format noua structură.

Mijloace de îmbogățire a vocabularului

Mijloace interne

1. Derivarea
2. Compunerea
3. Schimbarea valorii gramaticale/conversiunea

Mijloace externe

1. Împrumuturi din alte limbi

Mijloace mixte

1. Calcul lingvistic

Mijloace interne

1. Derivarea

Derivarea este procesul care constă în adăugarea (derivare progresivă), eliminarea (derivare regresivă) sau substituirea/înlocuirea afixelor de la cuvântul de bază.

Afixele denumesc, generic, sufixele și prefixele.

Prefixele sunt sunete sau grupuri de sunete adăugate înaintea rădăcinii pentru a forma un cuvânt nou de la un cuvânt de bază.

Sufixele sunt sunete sau grupuri de sunete adăugate după rădăcină pentru a forma un cuvânt nou de la un cuvânt de bază.

! **Observație:** În limba română, cea mai productivă este derivarea cu sufixe.

Tipuri de sufixe

► După sens:

- nume de agent: **-agiu** (*jambalagiu; scandalagiu*); **-ar** (*cizmar; clopotar; argintar*); **-aș** (*arcaș; sulițaș*); **-ist** (*tractorist; șahist*); **-tor** (*scriitor; muncitor*) etc.;
- nume de instrument: **-ar** (*ștergar*); **-(ă)tor** (*storcător; bătător*); **-ău** (*mestecău*); **-(ă)toare** (*stropitoare*) etc.;
- cu sens colectiv: **-ărie** (*bostănărie; rufărie*); **-et** (*brădet; tineret*); **-ime** (*tinerime; muncitorime*); **-iș** (*mărăciniș; gropiș*); **-iște** (*porumbiște*) etc.;
- cu sens abstract: **-(ă)tate** (*bunăătate; răutate*); **-(ă)tură** (*apucătură; învățătură*); **-eală** (*amețeală; oboseală*); **-ie** (*mândrie*); **-ime** (*vechime; profunzime*), **-ism** (*carierism*) etc.;
- augmentative: **-an** (*puștan*); **-andru** (*băiețandru; puiantru*); **-oi** (*băiețoi; iepuroi*) etc.;
- diminutive: **-aș** (*copilaș*); **-el** (*băiețel; cojocel*); **-ică** (*mâncărică*); **-iță** (*oiță; câpriță*); **-ioară** (*aripioară; vrăbioară*); **-uliță** (*frunzuliță*) etc.
- motionale: **-an** (*curcan*); **-ă** (*prietenă*); **-că** (*româncă*); **-easă** (*croitoreasă*); **-iță** (*dăscăliță*) etc.;
- ale provenienței, naționalități: **-ean** (*muntean*); **-esc** (*frânțuzesc*); **-ez** (*albanez*) etc.;